

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 มีขั้นตอนดำเนินการ 2 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร เพื่อนำสาระที่ได้มากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาสร้างเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ 2) การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เทคนิค Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 26 คน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่มสาขา คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้านองค์การวิชาชีพการพยาบาล 5 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้านการศึกษาพยาบาล 7 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้านสหสาขาวิชาชีพ 7 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้านผู้รับบริการ 7 คน รวม 26 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 รอบรวมทั้งสิ้น 90 วัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) หาคำมัชฌฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ การแปลผลพิจารณาจากผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกัน คือ ข้อความที่แสดงถึงภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีคำมัชฌฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50

สรุปผลการวิจัย

ภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยภาพลักษณ์ 6 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ด้านคุณธรรม จริยธรรม สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ เคารพในความแตกต่างของบุคคล ไม่แสวงหาประโยชน์จากหน้าที่การงาน ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและเพื่อนมนุษย์ มองโลกในแง่ดี เมตตาและเอื้ออาทร ประนีประนอม รู้จักให้อภัย ประพฤติตนถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

2. ภาพลักษณ์ด้านวิชาการ สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ เป็นผู้มีการศึกษาสูงในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีความรู้ให้คำปรึกษาที่ดีในการตัดสินใจทางสุขภาพ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ถูกต้องตามหลักการและสถานการณ์ที่เป็นจริง ให้ประโยชน์ในการบูรณาการความรู้ในทีม

สุขภาพ เป็นใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมาพัฒนางานให้ดีขึ้นและสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณภาพ

3. ภาพลักษณ์ด้านความเป็นมืออาชีพ สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ ใช้ความรู้ในศาสตร์ทางการพยาบาลได้อย่างลึกซึ้ง มีทักษะและความเชี่ยวชาญในสาขาที่ปฏิบัติงาน รวมทั้งรู้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าในสังคม รอบรู้ศาสตร์อื่นๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ขวนขวายแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ สร้างเครือข่ายในการทำงานได้อย่างกว้างขวาง ในภาพของการบริหารมืออาชีพเป็นนักบริหารที่มีประสิทธิภาพ ดูแลตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มีสุขภาพดี สามารถจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม พัฒนาตนเองและผู้อื่นได้ ในภาพของการประสานงานมืออาชีพพยาบาลเป็นผู้ประสานสิบทิศทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี สามารถควบคุมอารมณ์ เป็นผู้เจรจาต่อรองที่ดี เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็กล้าแสดงออกในความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างมีเหตุผล แสดงออกถึงการปกป้องพิทักษ์สิทธิของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถประชาสัมพันธ์ตนเอง องค์กร และวิชาชีพอย่างเป็นระบบ

4. ภาพลักษณ์ด้านการสื่อสาร สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ เป็นผู้สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ โน้มน้าวใจให้เกิดความร่วมมือได้เป็นอย่างดี มีมรรยาท เป็นทั้งผู้ฟังและผู้ถ่ายทอดที่ดีโดยการเขียน การพูด และสามารถติดต่อสื่อสารด้วยกิริยาท่าทาง การสัมผัสได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา เสนอตัวเข้าร่วมกับกระแสสังคมในกิจกรรมต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ สม่่าเสมอ สามารถแสดงภูมิความรู้ให้แก่สาธารณชนผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

5. ภาพลักษณ์ด้านลักษณะวิชาชีพ สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ เป็นผู้รักเพื่อนมนุษย์ ร่วมทุกข์ ปลอดภัย ให้กำลังใจ คอยช่วยเหลือ และพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของผู้รับบริการ รวมทั้งเป็นที่พึ่ง ผู้ช่วยชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นครูผู้สอนให้ความรู้ความเข้าใจ เป็นแบบอย่างที่ดี ในภาพของการจัดการยังมีลักษณะเป็นแม่บ้าน จัดการของใช้ และสถานที่

6. ภาพลักษณ์ด้านบุคลิกภาพ สะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ คือ ภาพของ “นางฟ้าสีขาว” มีรูปร่างสมส่วน รักความสะอาด เรียบร้อย เป็นคนอบอุ่นให้ความเป็นกันเอง มีมารยาท นุ่มนวล ปฏิบัติตนถูกต้องตามกาลเทศะ มีพลังในตนเอง เป็นสง่า กระจกเงาเข้มแข็ง ขณะเดียวกัน เป็นผู้มีความอดทน สดชื่น มีชีวิตชีวา

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามผลการศึกษาที่ได้ ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านคุณธรรม จริยธรรมเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยบทบาทข้อย่อย 11 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด 10 ข้อและมีความสำคัญในระดับมาก 1 ข้อ (ตารางที่ 5) :ซึ่งอธิบายได้ว่าโดยที่บริการใดๆ ก็ตามที่ทำให้แก่ผู้อื่นจะมีคุณภาพอย่างแท้จริงและถาวรได้เมื่อผู้ให้บริการมีคุณธรรมและจริยธรรมเพียงพอเท่านั้น การมีเพียงความรู้ความสามารถและสิ่งสนับสนุนการให้บริการโดยขาดคุณธรรมและจริยธรรมนั้นไม่อาจช่วยให้บุคคลให้บริการแก่ผู้อื่นด้วยคุณภาพได้อย่างมั่นคงถาวรได้ ในการให้บริการการพยาบาลไม่ว่าในด้านใดในตำแหน่งหน้าที่ใด พยาบาลจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมสูงและมั่นคงพออย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิตการทำงานของแต่ละคน (ลออ หุตางกูร, 2536)

พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคคลซึ่งมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงต่อชีวิตเพื่อนมนุษย์ ตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย โดยถูกคาดหวังในเรื่องจริยธรรมมากเพราะมนุษย์ที่พยาบาลมีหน้าที่เกี่ยวข้องด้วยนั้นส่วนใหญ่เป็นมนุษย์ที่อยู่ในความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้ป่วย ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง บุคคลเหล่านั้นต้องการความอบอุ่นทางใจ ต้องการเพื่อน ต้องการที่ปรึกษา ต้องการความช่วยเหลือ และต้องการความเข้าใจจากพยาบาลในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน (สิวลี ศิริไล, 2548) ความคาดหวังของสังคมต่อพยาบาลทุกยุคทุกสมัยจะคาดหวังว่าพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรม คุณธรรมสูง มีความประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ (จ่านงค์ อังคนาวิสัย, 2540) ภาพลักษณ์เชิงวิชาชีพของพยาบาลที่มองตัวพยาบาลเองก็เชื่อว่าจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างและควบคุมคุณภาพการพยาบาล ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมเป็นเสมือนปัจจัยพื้นฐานนำไปสู่คุณภาพการพยาบาลที่ดี (อภิวันท์ แก้ววรรณรัตน์, 2547)

จากผลการวิจัยในรายข้อย่อยพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านคุณธรรม จริยธรรมประกอบด้วยการเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง และมีความซื่อสัตย์ เป็นรายข้อที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด (ตารางที่ 5) ทั้งนี้เพราะว่าภาพลักษณ์ของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูงเป็นภาพลักษณ์ที่เด่นชัดของพยาบาลวิชาชีพตามที่จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลบัญญัติว่า พยาบาลพึงมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้รับบริการ และต่อวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รวบรวมจากความคิดเห็นทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่างๆ ของผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และผู้บริหารองค์การที่คาดหวังให้พยาบาลวิชาชีพพฤติกรรมที่แสดงออกถึง

ความรับผิดชอบ ได้แก่ 1) เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประสิทธิผลของงาน 2) ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว 3) เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง 4) มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค 5) รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่ที่ได้เป็นอย่างดี 6) มีความเพียรพยายาม 7) มีความละเอียดรอบคอบ 8) ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ 9) ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งกับตนเองและสังคม 10) ตรงต่อเวลา 11) ขอมรับผลการกระทำของตน (ลออ หุดางกูร, 2536; สิวลี ศิริไล, 2548) นอกจากนี้การเอื้ออาทรเป็นหลักจริยธรรมของการพยาบาลประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล เป็นข้อกำหนดทางศีลธรรมหรือสังคมที่มีต่อพยาบาล ซึ่งในการปฏิบัติการพยาบาลนั้น ความเอื้ออาทรเกิดขึ้นในบริบทของการบริการทางสุขภาพ ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือประชาชน การเอื้ออาทรจึงเป็นภาระหน้าที่เฉพาะระหว่างบุคคลคือพยาบาลกับผู้รับบริการ (Fry, 1994)

ประการสำคัญ คือ นโยบายของกระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าทุกหน่วยงานด้านสาธารณสุขต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อวิชาชีพและงานบริการด้านสุขภาพ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายวิชาชีพ โดยที่วิชาชีพการพยาบาลเป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ พยาบาลจึงถูกคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้มีจริยธรรมสูง (นิตยา ภาสุนันท์และคณะ, 2545) ซึ่งวิชาชีพพยาบาลมีเป้าหมายเพื่อให้การพยาบาลที่เป็นเลิศและมีคุณภาพ ซึ่งการที่ภารกิจดังกล่าวจะบรรลุเป้าหมายจึงจำเป็นต้องมีบุคลากรพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม (อภิวัฒน์ แก้ววรรณรัตน์, 2547) การปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องอาศัยคุณค่าของการปฏิบัติงานด้านวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับคุณค่าทางจริยธรรม รวมทั้งต้องตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วย ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีจริยธรรมจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ป่วยและครอบครัว (อรัญญา เชาวลิต, 2544) อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานกับบุคคลย่อมเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อน เพราะบุคคลมีความแตกต่างกันในการให้คุณค่าและความเชื่อ การรับรู้ว่าจะไรควรทำในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของสังคมและการปฏิบัติงานของพยาบาลนั้น พยาบาลจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะต้องเผชิญกับประเด็นที่จะต้องไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ หากขาดจริยธรรมแล้วก็เป็นผลให้เกิดความบกพร่องในการตัดสินใจหรือบริการที่จะให้กับผู้ป่วยได้ (นิตยา ภาสุนันท์และคณะ, 2545)

แนวโน้มในอนาคตมีการคาดคะเนว่าจะมีการขาดจิตสำนึกทางสังคม และการไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพมากขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ กระแสวัตถุนิยม ทำให้ผู้คนละเลยความเอื้ออาทรต่อกัน จริยธรรมของคนไทยส่วนใหญ่เสื่อมลงตามการเสื่อมโทรมของทรัพยากร เนื่องจากต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขัน การชิง

ดีซึ่งเด่นสูง การเอาใจเปรียบและการเห็นแก่ตัวจึงมีมากขึ้น ซึ่งแปลว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของคนไทยยุคซังก (สุภางค์ จันทวนิช และคณะ, 2547) บริการทางสุขภาพที่เป็นธุรกิจมากขึ้น ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของพยาบาลและผู้รับบริการเปลี่ยนไปจากอดีตซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือ ขกย่อง เกรงใจ และสำนึกบุญคุณ ไม่ถือโทษเมื่อเกิดข้อผิดพลาด ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตมีความสัมพันธ์เป็นการแลกเปลี่ยนค่าตอบแทนกับบริการมากขึ้น (จรัส สุวรรณเวลา, 2543) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจึงมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพเป็นด้านที่จำเป็นต้องมีในระดับมากที่สุด (ตารางที่ 4) พยาบาลวิชาชีพจะต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของผู้เป็นตัวแทนของคุณธรรม จริยธรรม เพื่อการดำรงคุณค่าในตนเอง และได้รับการยอมรับในสังคม

2. ด้านวิชาการ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านวิชาการเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย บทบาทข้อย่อย 12 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด 10 ข้อและมีความสำคัญในระดับมาก 2 ข้อ (ตารางที่ 6) ทั้งนี้เพราะในสังคมมนุษย์นั้นคุณภาพของบริการสุขภาพเป็นสิ่งพึงประสงค์ตลอดมา ต้องอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาและความตั้งใจดี ความรับผิดชอบและคุณธรรมจริยธรรมเป็นฐาน แต่เป็นสิ่งที่จับต้องดวงวัดได้ยาก การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ระบบบริการสุขภาพมีความสลับซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น กล่าวคืออิทธิพลของระบบทุนนิยม ทำให้มีผู้สนใจลงทุนในกิจการสุขภาพและกิจการที่เกี่ยวข้องกันมีผู้เสนอตัวทำหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ได้แก่ การประกันภัย ประกันสุขภาพต่างๆ ปัญหาด้านคุณภาพจึงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยในการแก้ไขความขัดแย้งด้วย ประเด็นดังกล่าวนี้ จรัส สุวรรณเวลา (2543) อธิบายว่าพัฒนาการในกระบวนการประเมินคุณภาพได้ขยายจากภาคการผลิตมาสู่ภาคบริการอย่างบริการสุขภาพด้วย ความหมายของคำว่า “คุณภาพ” ครอบคลุมกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม นอกจากคุณภาพของบริการที่ได้รับตามที่ปรากฏและมองเห็นได้แล้ว ยังดูไปถึงกระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดบริการสุขภาพ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น และความพอใจของผู้รับบริการ จนเกิดกระบวนการควบคุมคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพ การประกันคุณภาพ ตลอดจนการให้การรับรองคุณภาพขึ้นอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การที่คุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลจะเกิดขึ้นได้ การตัดสินใจเลือกนโยบาย การวางแผน หรือแม้แต่การปฏิบัติต่างๆ ในวิชาชีพ ล้วนมีแนวโน้มที่จะต้องใช้ความรู้เป็นฐานมากขึ้น ภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพด้านวิชาการจึงมีความจำเป็นและเด่นชัดขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเป็น

เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพ การสร้างและใช้ผลงานวิจัยจะนำมาซึ่งคุณภาพการพยาบาล และเอกลักษณ์วิชาชีพ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2544)

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คณะอธิการบดี 5 สถาบัน และประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย เนื่องในโอกาสเข้าเฝ้ากราบบังคมทูล ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต ความตอนหนึ่งว่า “...ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับสร้างสรรค์ ให้ความดีเป็นปัจจัยและพลังประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรที่อำนวย ผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์...” การที่ผู้มีการศึกษามีคุณสมบัติทั้งเป็นคนเก่งและคนดี ย่อมเกิด คุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมประเทศชาติ

วิชาชีพการพยาบาลมีการพัฒนาในด้านการศึกษามาจนได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาชีพ ที่ต้องใช้ความรู้ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลจึงมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในอนาคตพยาบาลวิชาชีพต้องมี ภาวลักษณะของความเป็นนักวิชาการที่มากด้วยความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและหลักความรู้ในศาสตร์ อื่นๆ ร่วมด้วย

3. ด้านความเป็นมืออาชีพ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาวลักษณะพยาบาล วิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านความเป็นมืออาชีพเป็นภาวลักษณะที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยบทบาทย่อย 15 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุดทั้ง 15 ข้อ (ตารางที่ 7) ทั้งนี้เพราะในกระแสโลกาภิวัตน์ภาวลักษณะด้านความเป็นมืออาชีพมีความจำเป็นต่อ การคงอยู่อย่างได้รับการยอมรับในกระแสการแข่งขันที่รุนแรง คำว่า “มืออาชีพ” นี้ ได้มีผู้ให้ ความหมายไว้ว่าหมายถึงคนที่ทำอะไรได้ดี มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆ เป็นแบบอย่างอ้างอิงได้ เป็นที่ยอมรับของคนในวงการและนอกวงการว่าเก่งในงานนั้น ความหมายที่ลึกไปจริงๆ นั้น นอกจากหมายถึงผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนั้นๆ แล้ว ยังหมายถึงผู้ที่ยึดเอางานนั้นเป็นงานเลี้ยงชีพ เทียบกับคำภาษาอังกฤษที่ว่า “Professional” ซึ่งแปลว่า “ผู้มีวิชาชีพ” ความจริงคำที่หมายความถึงมี ความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นอย่างดีนั้น ภาษาไทยมีคำที่ยืมมาจากภาษาบาลีว่า “เอตทัคคะ” ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้ยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ” หรือจะใช้ภาษาไทยที่ไม่ต้องแปลก็ได้ คือคำว่า “ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ชำนาญการ ผู้ชำนาญงาน” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษที่ใช้ว่า “Specialist, Expert” ก็ได้ (สุดสงวน, 2544)

พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงอธิบายความหมายคำว่า “มืออาชีพ” จากภาษาอังกฤษว่า “Profession” ทรงแปลว่า “อาชีพปฎิญาณ” เพื่อให้แตกต่างกับคำ ว่า “อาชีพ” ที่แปลมาจาก “Occupation” ความหมายของ “อาชีพปฎิญาณ” ณ ที่นี้ น่าจะเทียบได้ ใกล้เคียงกับคำว่า “วิชาชีพ” ตามรากฐานที่มาของคำว่า “...การปฎิญาณตนต่อสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า

จะประกอบอาชีพตามธรรมเนียมที่วางไว้เป็นบรรทัดฐาน วิชาชีพเป็นการทำมาหากิน หรือทำมาหาเลี้ยงชีพแต่เพียงอย่างเดียว...” โดยรากศัพท์ของ “Profession” นั้นมาจากคำกริยา “to profess” อันมาจากคำในภาษาละติน “pro + fateri” แปลว่า ยอมรับ, รับว่าเป็นของตน เป็นคำที่แต่เดิมใช้ในทางศาสนา หมายความว่า การประกาศตนว่ามีศรัทธาในศาสนา, การประกาศปฏิญาณตน ใช้ในการปฏิญาณตนเป็นนักบวชในศาสนาคริสต์ โดยนัยนี้จึงถือได้ว่าอาชีพปฏิญาณแรกของโลก หรือวิชาชีพแรกของโลกคือนักบวชในศาสนาคริสต์ ต่อมาจึงใช้สำหรับ แพทย์, ทนายความ และวิชาชีพอื่นๆ (เจียงเส้าหลง, 2547)

สำหรับภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านความเป็นมืออาชีพ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันเพื่อภาพลักษณ์ของการเป็นมืออาชีพ พยาบาลวิชาชีพยังต้องให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของการเป็นนักบริหารที่ดี สามารถจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และสิ่งแวดลอมให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างเหมาะสม (ตารางที่ 7) ซึ่งการเป็นนักบริหารที่ดีนั้นต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะบังเกิดแก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ มีทั้งลักษณะของผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถบริหารเวลาและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีความยืดหยุ่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความอดทน อดกลั้นสูง ควบคุมอารมณ์ได้ดี สามารถสร้างเครือข่ายในการทำงานได้กว้างขวางทั้งในและนอกวิชาชีพ (เพ็ญจันทร์ แสนประสาน และคณะ, 2541)

นอกจากนั้นแล้วความเป็นมืออาชีพยังรวมถึงความสามารถในการพัฒนาภาพลักษณ์ของพยาบาลวิชาชีพเพื่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลและองค์การพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ความเห็นว่าในศตวรรษที่ 21 พยาบาลวิชาชีพจะเป็นผู้ใช้หลักการตลาดในการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีความจำเป็นมากขึ้นตามสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป แม้ว่าหน้าที่รับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพมิได้มุ่งแสวงหากำไร แต่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้องค์การพยาบาลและพยาบาลวิชาชีพต้องคำนึงถึงการแข่งขันทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล ระดับองค์การ จนถึงระดับประเทศหรือระดับโลก อาจเป็นการแข่งขันในวิชาชีพเดียวกันหรือต่างวิชาชีพในทีมสุขภาพ หรือแม้แต่การแข่งขันนอกทีมสุขภาพ (บุญใจ ศรีสถิตย์นรากร, 2550) ซึ่งเป็นสิ่งที่พยาบาลวิชาชีพต้องตระหนักถึงในการสร้างภาพลักษณ์ทั้งในเรื่องการปฏิบัติให้บริการการพยาบาล การบริหารการพยาบาล และการศึกษาพยาบาล

4. ด้านการสื่อสาร

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านการสื่อสารเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยบทบาทย่อย 11 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด 7 ข้อและมีความสำคัญในระดับมาก 4 ข้อ (ตารางที่ 8) ซึ่งอธิบายได้ว่าโดยที่การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล และ

ความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารต่างๆ อาจจะเป็นคำพูดหรือไม่ใช้คำพูดก็ได้ (นิตยา ศรีญาณลักษณ์, 2545) ในวิชาชีพการพยาบาลทักษะด้านการติดต่อสื่อสารนับว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นและสำคัญมาก นำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพการบริการพยาบาล การพัฒนาทักษะการปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง บรรยากาศการสื่อสารที่ดีระหว่างองค์การและบุคลากร ระหว่างบุคลากรด้วยกันเอง และระหว่างบุคลากรกับผู้รับบริการ มีความเกี่ยวข้องกับ ความพึงพอใจในงานของพยาบาล มีผลกับการคงอยู่ในงาน การตัดสินใจลาออก และการขาดแคลนพยาบาล (Farley, 1991)

จากผลการผลการศึกษาพบว่าพยาบาลวิชาชีพมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องสื่อสารในหลายรูปแบบ ทั้งการสื่อสารแบบปะทะหน้าโดยตรง และการสื่อสารโดยผ่านเส้นทางต่างๆ ทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทั้งยังต้องสื่อสารกับบุคคลทุกระดับชั้น ชี้อาติ ในศตวรรษที่ 21 (ตารางที่ 8) ทั้งนี้เพราะในอนาคตโลกแคบลงด้วยความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร พยาบาลวิชาชีพจึงต้องมีภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับความเป็นไปของโลกในศตวรรษที่ 21 ด้วย ภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพควรเป็นผู้สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ที่มีการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สร้างความเข้าใจ เป็นผู้มีมนุษยสงวาจา ทั้งยังมีทักษะในการใช้วจนภาษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทาง วาวิทยาก็กล่าวไว้ว่าสัญญาณที่เกิดขึ้นทางภาษากาย (Non verbal signals) ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในการสร้างความหมายได้มากกว่าช่องทางการสื่อสารด้วยคำพูดถึงประมาณ 5 เท่า นั่นหมายความว่า เมื่อการแสดงออกทางภาษากายไม่สอดคล้องกับคำพูด บุคคลมีแนวโน้มที่จะปลงใจเชื่อความหมายของวจนภาษามากกว่าความหมายของคำพูด (ศักดิ์ ปั่นหน่งเพ็ชร, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับผลเป็นผู้ถ่ายทอดที่ดี ทั้งทางการเขียน และการพูด

5. ด้านลักษณะวิชาชีพ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านลักษณะวิชาชีพเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วยบทบาทข้อย่อย 12 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด 8 ข้อและมีความสำคัญในระดับมาก 4 ข้อ (ตารางที่ 9) โดยที่ลักษณะวิชาชีพของพยาบาลประกอบไปด้วย บทบาทที่หลากหลายจึงสะท้อนภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพ ทั้งการเป็นผู้ดูแลที่ใกล้ชิด เพื่อนร่วมทุกข์ ผู้ปลอบใจ ให้กำลังใจด้วยความเอื้ออาทร (Fry, 1994) เป็นผู้ประคับประคองช่วยเหลือ เป็นผู้ช่วยชีวิต เป็นครู ผู้สอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแม่บ้าน จัดการของใช้ และสถานที่ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบที่พยาบาลมีในระดับสถานพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความหลากหลายมากขึ้น (สิวลี สิริไล, 2548)

ภาพของความเสียสละเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนในสังคมต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเสียสละแบ่งปันให้แก่กัน ไม่มีจิตใจคับแคบเห็นแก่ตัว ความเสียสละจึงเป็นคุณธรรมเครื่องผูกมิตรไมตรี ชิดเหนี่ยวจิตใจไว้เป็นเครื่องมือสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขส่วนตัว ผู้ที่ฝึกฝนมาดีในเรื่องของการเสียสละ ย่อมสละได้โดยง่าย ไม่ต้องฝืนใจสามารถที่จะทำได้อย่างสม่ำเสมอ การเสียสละที่เหมาะสมย่อมให้ผลที่ดีเสมอ ก่อให้เกิดความชื่นชมยินดีต่อกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับ คนที่มีน้ำใจเสียสละ คิดจะเฉลี่ยแบ่งปันลาภผลและความสุขของตนแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ นั่น ว่าใครๆ ก็อยากคบหาสมาคมด้วย ผู้ที่มองเห็นการณ์ไกลควรพยายามเสียสละแบ่งปันวันละนิดเป็นการสร้างนิสัย อุปนิสัยและอริยาสัยที่ดีให้แก่ตนเอง ซึ่งอุปนิสัยนี้จะค่อยๆ ฝังลึกลงในจิตใจกลายเป็นอุปนิสัยที่มั่นคงทำลายได้โดยยาก (พระราชสุธี, 2551) ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักจึงมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ในศตวรรษที่ 21 พยาบาลวิชาชีพควรมีภาพลักษณ์ในความเป็นวิชาชีพสูงด้วย

6. ด้านบุคลิกภาพ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านบุคลิกภาพเป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย บทบาทย่อย 12 ข้อ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด 6 ข้อและมีความสำคัญในระดับมาก 6 ข้อ (ตารางที่ 10) เนื่องจากภาพลักษณ์ที่เด่นชัดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพยาบาลวิชาชีพ คือ บุคลิกภาพ เพราะเป็นสิ่งแรกที่ผู้พบเห็นใช้ประเมินบุคคลอย่างเด่นชัด ภาพของ “นางฟ้าสีขาว” ยังคงเป็นภาพลักษณ์เด่นของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งแสดงถึงเป็นผู้รักความสะอาด เรียบร้อย เมตตา กรุณา ด้วยบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วย เพื่อบรรเทาความเจ็บปวดให้ทุเลาลง ภายใต้อุปนิสัยขาว ทำให้ภาพลักษณ์ของพยาบาลไม่แตกต่างอะไรกับนางฟ้าผู้ใจดี (อินทรัชช พานิชกุล, 2551) และยังแสดงในภาพวาดของเด็กๆ และสื่อมวลชนต่างๆ ในความหมายเดียวกันนี้ด้วย (Slusarska, Kulak, and Zarzycka, 2004) ซึ่งในอนาคตนอกจากพยาบาลวิชาชีพจะเป็นนักวิชาการและมีความเป็นวิชาชีพสูงแล้ว ความนุ่มนวลของการปฏิบัติงาน การเคลื่อนไหวที่เป็นสง่า กระฉับกระเฉง มีพลังในตนเอง แสดงออกถึงความเข้มแข็งล้วนเป็นภาพลักษณ์ในรายข้อย่อยที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเห็นสอดคล้องกันว่าพยาบาลวิชาชีพควรมี (ตารางที่ 10) เพื่อสะท้อนบุคลิกภาพที่ดี ก่อให้เกิดความประทับใจได้ตั้งแต่แรกพบ

การมีบุคลิกภาพที่ดีสามารถสร้างความประทับใจแต่แรกเห็น ผนวกกับการเป็นนักสื่อสารที่สร้างสรรค์ มีวุฒิภาวะสูง และบทบาทที่แสดงออกถึงลักษณะวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการของสังคมได้หลากหลาย รวมทั้งการดำเนินงานอย่างมืออาชีพ มีความเป็นนักวิชาการอย่างเด่นชัด ซึ่งจะผลักดันการพัฒนาวิชาชีพอย่างไม่หยุดยั้ง ภายใต้อุปนิสัยของคุณธรรม จริยธรรม ที่จะหนุนนำ

ให้พยาบาลวิชาชีพในศตวรรษที่ 21 มีภาพลักษณ์ที่ดี เป็นผู้มีความรู้สูง เป็นที่ยอมรับ ยกย่อง เพื่อเชิดชู เพื่อพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้ยั่งยืนถาวรสืบไป (Allen, 2007)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 พยาบาลวิชาชีพควรพัฒนาตนเองให้มีภาพลักษณ์ที่ดีสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม

1.2 พยาบาลวิชาชีพควรร่วมกันพัฒนาการประชาสัมพันธ์บทบาท และกิจกรรมของผู้ร่วมวิชาชีพที่มีภาพลักษณ์สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม ให้ประจักษ์แก่สาธารณชน

1.3 ผู้บริหารองค์การวิชาชีพการพยาบาล ควรพิจารณากำหนดแนวทางปรับปรุงพัฒนาภาพลักษณ์ของพยาบาลวิชาชีพ อันจะส่งผลให้เกิดคุณภาพบริการพยาบาล เกิดประสิทธิผลขององค์การ และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับวิชาชีพพยาบาล

1.4 ผู้บริหารด้านการศึกษาพยาบาล ควรเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีงามของพยาบาลวิชาชีพ ในกลุ่มนักเรียนมัธยมปลายซึ่งเป็นผู้ที่จะเข้ามาคัดเลือกเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล ให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และรับรู้ภาพลักษณ์ที่ดีของพยาบาลวิชาชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาภาพลักษณ์ในอนาคต โดยใช้สถิติเข้ามาวิเคราะห์เพื่อให้ได้องค์ประกอบของภาพลักษณ์พยาบาลวิชาชีพที่ลดความซ้ำซ้อนลง